

วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยฐานะพลเมืองของโลก

The otherness discourse of other country labor in Thailand as a world citizen

พิทักษ์ ไปเร็ว*

พิทักษ์ ศิริวงศ์**

Abstract

Research objective to study the otherness discourse of other country labor in Thailand as a world citizen at manufacturing in Samutsakhon province. Qualitative research study by discourse analysis methodological follow Norman Faircough model. Data analysis from documentary and indepth interview 1 employer, 1 Thai's employee, 5 employees who are other country labor; 3 Myanmar's employees and 2 Laos's employees. Discourse analysis by context, discursive practice and social cultural practice.

The result of this study within context and discursive practice are 1) Government officer autonomous discriminate other country thus labor they followed the rule, policy; 2) Health care benefit for other country labor was not equal by health care benefit officer; 3) Health care benefit officer autonomous discriminate other country thus labor they followed the rule, policy and 4) Other country labor's lifestyle is not unity of them hence they came from much countries.

Social cultural practice for other country labor ; Myanmar Cambodia and Lao were discriminated and not equal but different by each country in Thailand from government officer and Thai people. Thus each country must construct, give information regarding Asian of Economic Community and World Citizen. Finally all country should understand one world one citizen. Thus each country does not construct "The otherness".

* สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การศึกษารั้วนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติในโรงงานแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสมุทรสาครและกระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมในภาคปฏิบัติการทางสังคมเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ตามแนวทางของแฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) โดยวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าของสถานประกอบการ จำนวน 1 คน เพื่อนร่วมงานของแรงงานชาวไทย จำนวน 1 คนและแรงงานข้ามชาติของโรงงาน จำนวน 5 คน แยกเป็นแรงงานจากประเทศพม่า จำนวน 3 คน และแรงงานจากประเทศลาว จำนวน 2 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์วาทกรรม โดยวิเคราะห์จากตัวบท ภาคปฏิบัติทางวาทกรรมและภาคปฏิบัติทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่าการสร้างวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่น (Otherness) ของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยที่โรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครเกิดขึ้นจากตัวบท (Context) และภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) มีดังนี้ 1) การกำหนดด้านแบ่งเขตแดนรัฐ-ชาติ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจะทำหน้าแบ่งความเป็นพวกเรา พวกเขา ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย นโยบายต่างๆ ของรัฐโดยอัตโนมัติ 2) ด้านการรักษาพยาบาลแก่แรงงานข้ามชาติทั้งทางด้านตัวบทกฎหมายเป็นที่มาของการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติเช่นกัน 3) การรักษาพยาบาลที่หน่วยงานของรัฐกำหนดขึ้นสามารถดำเนินไปตามที่ตัวบท นโยบาย กำหนดไว้ 4) สังคมของการอยู่ร่วมกันไม่ได้มีความรุนแรงมาก มีบ้างที่แบ่งแยกกันเพราะมาจากคนละประเทศ

การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางสังคม (Social Cultural Practice) การปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติทั้งพม่า กัมพูชา และ ลาว ยังมองกันแบบแตกต่าง ปฏิบัติต่อกันด้วยความไม่เท่าเทียม หรือเหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ประชาชนชาวไทย ดังนั้นภาครัฐต่อรัฐต้องสร้างความเข้าใจก่อนที่จะก้าวไปสู่การเป็นสังคมของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและความพร้อมไปสู่การเป็นพลเมืองของโลก ทั้งนี้ทุกประเทศจะต้องสร้างความเหมือน ไม่ใช่ความต่างที่เราเรียกกันว่า “ความเป็นอื่น”

บทนำ

โลกสมัยของการไร้พรมแดนส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการเมือง ประชากรของโลกเริ่มมีการเคลื่อนย้ายถิ่นข้ามชาติไปทำงานประเทศอื่น ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทุกส่วนของโลก ประเด็นที่สำคัญที่ทำให้มีย้ายถิ่นข้ามชาติเพราะต้องการไปตั้งถิ่นฐานและทำงานยังประเทศที่มีความเจริญมากกว่า ทั้งนี้ประชากรเหล่านี้อาจจะเข้าไปยังประเทศอื่นอย่างถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมาย ประชากรดังกล่าวเรียกว่า “แรงงานข้ามชาติ” ในปีพุทธศักราช 2551 จำนวนของแรงงานข้ามชาติของโลกทั้งหมด 86 ล้านคน (นที ท้วม ประถม, 2548)

ในภูมิภาคอาเซียนจำนวนประชากรปัจจุบันมากกว่า 600 ล้านคน การย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติมีมากกว่า 15 ล้านคน บทบาทของประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติเป็น

ผู้ส่งแรงงานข้ามชาติไปยังประเทศอื่นจำนวนมากกว่า 1 ล้านคนและแรงงานข้ามชาติเข้ามาเพื่อทำงานในประเทศไทยจำนวนมากกว่า 2 ล้านคน นอกจากนี้ยังเป็นประเทศที่เป็นจุดพักแรงงานข้ามชาติที่ถูกค้าแรงงานก่อนจะส่งต่อไปยังประเทศที่สาม ลักษณะการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติแบบนี้สร้างความกังวลให้กับประเทศปลายทางเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายที่เราเรียกว่า “ลักลอบเข้าเมือง” ซึ่งหมายถึงการเดินทางเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือละเมิดกฎหมายเข้าเมืองของประเทศปลายทาง

ปรากฏการณ์ทางสังคมแบบนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของการรัฐ-ชาติสมัยใหม่ที่มีการตีเส้นแบ่งเขตพรมแดน รัฐ-ชาติสมัยใหม่ต้องพบกับข้อท้าทายกับการจัดการกับปรากฏการณ์นี้เพื่อให้เกิดความเป็นแก่แรงงานข้ามชาติ ครอบครัวของแรงงานข้ามชาติ ชุมชนประเทศปลายทางและต่อสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทย การเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 อาจเป็นปรากฏการณ์หนึ่งของความพยายามที่จะจัดการกับปรากฏการณ์ของแรงงานข้ามชาติในทศวรรษ 2550 นี้ (กฤตยา อาชวนิจกุล, กุลภา วัจนสาระ. 2552.ออนไลน์)

ภายใต้วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติฐานะพลเมืองของโลกในประเทศไทยที่รัฐไทยและประชาชนคนไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ ซึ่งในอดีตถึงปัจจุบันยังยึดถือ ปฏิบัติ มีมุมมองที่แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ “เป็นอื่น” สืบเนื่องมาจากการเริ่มคำว่า “รัฐ-ชาติ” หากมีการมองในมุมแบบนี้การปฏิบัติต่างๆ ต่อแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ย่อมไม่เหมือนพลเมืองแบบปกติทั่วไป ได้แก่ การขออนุญาตเข้ามาสู่ราชอาณาจักรไทย การกำหนดกฎหมายมากมายขึ้นมาของแรงงานข้ามชาติ การให้ความเท่าเทียมเกี่ยวกับการทำงานหรือค่าจ้างสำหรับแรงงานข้ามชาติ การให้สิทธิในการรักษาพยาบาลสำหรับแรงงานข้ามชาติ การเหยียดพฤติกรรมการอยู่ร่วมของประชาชนชาวไทยกับแรงงานข้ามชาติ หากเราทั้งหลายทั้งในมุมมองรัฐไทยและประชาชนชาวไทยจะหันมามองกันแบบเพื่อนร่วมโลก พลเมืองของโลกช่วยกันดูแลพลเมืองของโลกอย่างเหมาะสมและพวกแรงงานข้ามชาติเหล่านี้จะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเราพัฒนาขึ้นไปอีกทางหนึ่งจะดีกว่าหรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติฐานะพลเมืองของโลกในประเทศไทยและกระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมในการปฏิบัติทางวาทกรรมของโรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติทั้ง 3 สัญชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและกระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมในการปฏิบัติทางวาทกรรมของโรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับแนวคิดของรักชาติของรัฐ-ชาติในประเทศไทย แนวคิดเรื่องแรงงานข้ามชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ วิถีปฏิบัติของประชาชนชาวไทยต่อแรงงานข้ามชาติ

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เจ้าของสถานประกอบการที่มีการจ้างแรงงานข้ามชาติ จำนวน 1 คน แรงงานข้ามชาติ จำนวน 5 คน แยกเป็นแรงงานสัญชาติพม่า จำนวน 3 คน แรงงานสัญชาติลาว จำนวน 2 คน และเพื่อนร่วมงานที่เป็นชาวไทย จำนวน 1 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่คือ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงงานแห่งหนึ่งจังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตด้านเวลาคือ ระยะเวลาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2555 ถึง มกราคม 2556

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของการสร้างความเป็นรัฐ-ชาติ และชาตินิยม

มโนทัศน์ของมนุษย์เมื่อมีการอยู่ร่วมกันจึงกำหนดภาษาขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้สึก แนวคิด พฤติกรรม และอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในความจริงเรื่องต่างๆ เมื่ออยู่รวมกันจำนวนมากและสร้างการเป็นพรรค เป็นพวก แบ่งเขต แบ่งพื้นที่ที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน และจะทำให้เกิดความรักชาติ รักสังคมของตนเอง หวงแหนสิ่งที่ตนเองครอบครอง นับวันการรักชาติยิ่งมีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนในชาติเกิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีเป้าหมายเดียว พร้อมทั้งจะสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ความรักชาติ การพูดถึงรัฐ – ชาติ มีมากขึ้นในประเทศไทยหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แนวความคิดเรื่องชาตินิยมปรากฏเป็นนโยบายของรัฐบาลในการบริหารประเทศสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481-2500) ด้วยการประกาศใช้ “รัฐนิยม” ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นชาตินิยมแก่ประชาชนไทยครั้งใหญ่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศที่เปลี่ยนจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เรื่องการแต่งกายของคนไทย ซึ่งรวมถึงการใช้ความรักชาติเป็นประเด็นหนึ่งในการรณรงค์ดัง เช่นเรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ เมื่อสังเกตคำแถลงนโยบายของรัฐบาล พบว่ารัฐบาลแต่ละสมัยกล่าวถึงเรื่องความรักชาติไว้เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายเสมอ ยกตัวอย่างเช่น การพูดถึงเรื่องความเป็นอิสระ การเสียสละต่อชาติบ้านเมือง การเรียกร้องให้อนุรักษ์วัฒนธรรมของไทยไว้เป็นมรดกของชาติ การมีความสามัคคีเพื่อให้ชาติมั่นคงและมีเอกลักษณ์ เป็นต้น

รัฐบาลสมัยท่านพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงการปลูกฝังค่านิยม ความรักความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติ ร่วมมือกัน กอบกู้และฟื้นฟูประเทศชาติในทุกด้านที่มีมาจากปัญหาความแตกแยกไร้ฉันทานและความล้มเหลวของคนในชาติ เพื่อสร้างสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อม ผู้ประสบภัยพิบัติการก่อการร้าย รวมทั้งอาชญากรรมภายในประเทศและที่มีลักษณะข้ามชาติประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงยาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย การค้าสิ่งของผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ และการกระทำอันเป็นโจรสลัด (พิมพ์ ภาณุ บุญประเสริฐ, 2554)

นอกจากนี้ยังมีการตอกย้ำว่าประเทศไทยของการเป็นรัฐไทยที่ถือความเอกราชเป็นสรณะ ทุกอย่างต้องมีหนึ่ง เป็นหนึ่งเท่านั้น เป็นหลักคิดของรัฐไทยในรอบกว่าหนึ่งร้อยปีมานี้มีฐานคิดแบบนี้ ที่แท้จริงแล้วประเทศไทย เป็นพหุลักษณะ เป็นสังคมผู้ย้ายถิ่น ผู้อพยพ อันประกอบด้วยถิ่นต่างๆ ภาคนานาชาติ ที่มีพหุลักษณะมาก มีคนส่วนน้อยในสังคมไทย เช่น คนลาว คนจีน แม้แต่คนมอญ คนไทใหญ่ คนเขมร คนพม่า คนอิสลาม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2555)

แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

ความหมายแรงงานข้ามชาติ หมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองในประเทศไทย แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยตามที่กล่าวข้างต้นมีจำนวนมากกว่า 2 ล้านคน ซึ่งจะประกอบไปด้วยแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมายเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทุกมุมของโลก สำหรับกลุ่มที่ 1 แรงงานที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายจะมีเอกสารได้รับการรับรองจากรัฐบาลสามารถทำงานได้อย่างถูกกฎหมายและกลุ่มที่ 2 แรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ไม่มีเอกสารใดลักลอบเข้าประเทศไทยด้วยวิธีการต่างๆ ส่วนมากจะมาจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีพรมแดนติดกัน 3 สัญชาติ ได้แก่ พม่า กัมพูชา และลาว นอกจากนี้ยังมีมาจากประเทศที่มีจำนวนแรงงานจำนวนมาก เช่น จีน อินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถาน เนปาล เป็นต้น (กนกกาญจน์ หมอยา. 2552.ออนไลน์)

การเข้ามาประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติมาจากหลายประเทศที่มาจากจากการข้ามดินแดน จุดที่ข้ามพรมแดนที่แยกกันแทบไม่ออกอย่างชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการตั้งครอบครัวเรียงรายตามแม่น้ำโขงจำนวนหมู่บ้าน 10 – 20 ครอบครัว แต่บางแห่งก็มีมากถึง 60 ครอบครัว ซึ่งที่มีแรงงานข้ามชาติเข้ามานั้นจะมี 3 ลักษณะ 1) การแต่งงานระหว่างชาวบ้านที่คนไทยกับชาวบ้านคนลาว มีมากถึง 70 – 80% 2) ครอบครัวผู้ลี้ภัยชาวลาวที่หนีมาเมื่อครั้งเกิดสงครามลาวแตกเมื่อปีพุทธศักราช 2515 – 2519 หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจให้เป็นแบบรวมศูนย์ขึ้นมาเป็นจุดเปลี่ยนทำให้ชาวลาวพากันอพยพหลบหนีเข้าประเทศไทยจำนวนมากอีกครั้ง แต่จุดเปลี่ยนครั้งใหญ่กว่านั้นที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเกิดขึ้นในปีพุทธศักราช 2539 ประเทศไทยมีนโยบายยืดหยุ่นให้แรงงานข้ามชาติ ได้แก่ ลาว กัมพูชา และพม่า เข้ามาทำงานในประเทศไทยได้ ส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาวที่ต้องการเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (สุชาติ ทวีสิทธิ์. 2552)

แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าที่เข้ามายังประเทศไทยมีหลายรูปแบบสามารถแบ่งได้ 6 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า กลุ่มนี้เกิดจากการสู้รบกันของรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยง มอญ ไทใหญ่ ละว้า ได้รับผลกระทบจากการสู้รบและความยากลำบากทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนไทยทำให้เกิดการหนีลักลอบเข้าประเทศในจังหวัดชายขอบ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน ราชบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง จัดทำบัตรประจำตัวสีชมพูให้สามารถทำงานได้ แต่ควบคุมกลุ่มนี้ กลุ่มที่ 2 ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า จะเป็นผู้ที่หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่เข้ามามีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย จะได้รับบัตรสีส้มและแรงงานพม่าที่เข้ามาเป็นแรงงานและอาศัยกับนายจ้าง เนื่องจากไม่สามารถหาคนงานไทย จะมีบัตรสีม่วง แต่ทั้งสองยังคงถูกควบคุมพื้นที่เช่นกัน กลุ่มที่ 3 ผู้ลี้ภัยจากการสู้รบของประเทศพม่า หมายถึง ผู้ที่หนีเข้ามาอยู่ใน

ประเทศไทยที่เดือดร้อนจากการสู้รบของประเทศพม่าตามอำเภอที่อยู่ติดกับชายแดน ได้แก่ ตาก กาญจนบุรี และแม่ฮ่องสอน แต่ถูกหน่วยงานราชการไทยควบคุมไว้ตามศูนย์หรือที่พักพิงผู้ลี้ภัย แต่ไม่อนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยได้ แต่ยกเว้นเฉพาะบางแห่งเท่านั้นให้ทำแบบไปเช้า เย็นกลับ กลุ่มที่ 4 นักศึกษา ปัญญาชน กลุ่มนี้หมายถึง กลุ่มนักศึกษาที่เข้ามายังประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองในประเทศพม่าและหลักฐานไม่อยู่ในศูนย์อพยพจนต้องหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพจึงกลายเป็นแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายของประเทศไทย กลุ่มที่ 5 ผู้คงค้างจากการเดินทางเข้าโดยมีเอกสารการเดินทางถูกต้อง ชาวพม่ากลุ่มนี้จะเดินทางโดยสารเครื่องบินซึ่งมีจำนวนที่เข้ามาประเทศไทยมากกว่าจำนวนชาวพม่าเดินทางกลับประเทศพม่า และกลุ่มที่ 6 ผู้อพยพที่ตั้งใจลักลอบเข้ามาทำงานโดยเฉพาะหนีความทารุณทางภาษี การกวาดล้างอย่างโหดร้ายของรัฐบาลพม่า แร้นแค้น อดอยากจึงหนีสิ่งที่เลวร้ายเหล่านั้นเข้ามาในประเทศไทย (โกสินทร์ บุญสร้าง, 2546)

แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

นโยบายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติของประเทศไทยมีการวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ ทั้งที่ผ่านแผนการรับแรงงานข้ามชาติและส่งกลับแรงงานข้ามชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เรื่อง แผนปฏิบัติงานแรงงานข้ามชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2540 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2541 เรื่องการแก้ไข ลดแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายหลังจากนั้นมีการประชุมยุทธศาสตร์ของสภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2546 ได้พิจารณาแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ ดำเนินการทางยุทธศาสตร์ 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์สกัดกั้นแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาทำงาน ยุทธศาสตร์ปราบปรามจับกุมดำเนินคดีแรงงานข้ามชาติ ยุทธศาสตร์ผลักดันและส่งกลับแรงงานข้ามชาติ ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์การจัดระบบแรงงานข้ามชาติ ยุทธศาสตร์การจัดระบบการจ้างแรงงานข้ามชาติ ยุทธศาสตร์การกำหนดมาตรฐานการจ้างแรงงานข้ามชาติ และยุทธศาสตร์การประเมินและติดตามผล

นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารแรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมือง เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2547 ให้นำแผนการจัดการกับแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมืองเด็ดขาด ให้เป็นระบบ ระเบียบ ว่า ให้มีการฐานข้อมูลการจ้างของแรงงานข้ามชาติ ที่อยู่ของสถานประกอบการ นายจ้างต้องแจ้งงานความต้องการแรงงานข้ามชาติ กำหนดให้มีการจ้างแรงงานคนไทยก่อนที่จะจ้างแรงงานข้ามชาติ กำหนดให้มีการจัดทำใบอนุญาตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ กำหนดให้ตำรวจ ทหาร พลเรือนเป็นผู้ใช้มาตรฐานกำกับควบคุมความเรียบร้อยแรงงานข้ามชาติและกำหนดการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติเข้า-ออก ในพื้นที่กำหนดเท่านั้น ยังมีกฎหมายแรงงานหลายมาตราที่กำหนดไว้จำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพหรือไม่ให้แรงงานข้ามชาติประกอบวิชาชีพนั้น บางครั้งจะให้แรงงานไทยเป็นผู้เลือกอาชีพนั้นก่อนจึงจะสามารถทำงานนั้นได้ และที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนว่าแรงงานข้ามชาติสามารถประกอบได้คืออาชีพ กรรมการ (ณัฐพล รักชาติ, 2547)

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของประชาชนชาวไทยต่อแรงงานข้ามชาติ

แรงงานข้ามชาติกลุ่มที่เข้าสร้างปัญหาให้แก่ประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ลักลอบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายสร้างปัญหามากมายให้แก่ประเทศไทยตั้งแต่เรื่องการนำโรคอันตรายเข้าแพร่ในประเทศ การประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน การประกอบอาชญากรรมและอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภัยอันตรายจากแรงงานข้ามชาติในทุกเรื่องที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อมวลชนเสนอ แรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลที่แน่นอน เช่น พม่า กัมพูชา ลาว ปากีสถาน บังคลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา เนปาล จีน เวียดนาม เป็นต้น ปัญหาทางด้านการเมืองความมั่นคง แรงงานข้ามชาติสัญชาติต่างเข้ามากลายเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศ เมื่อมีการรวมตัวประท้วงเรียกร้องเพิ่มขึ้นค่าแรง การตั้งกลุ่มก่ออาชญากรรมหรือวินาศกรรมก็จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในประเทศได้ ปัญหาทางด้านสาธารณสุขแรงงานข้ามที่เป็นเพศหญิงเข้ามาในประเทศไทยมีเป้าหมายทำอาชีพขายบริการทำให้เกิดการมีอาชีพหญิงขายบริการข้ามชาติ ซึ่งเป็นต้นเหตุของการเกิดโรคระบาดหลายโรค ที่พบมากและมีความเสี่ยงสูงได้แก่ โสเภณีชาวพม่า โรคที่พบบ่อยๆ ทั้งโรคเอดส์ ซิฟิลิส มาเลเลีย เท้าช้าง ปัญหาด้านสังคมที่ปรากฏตามสื่อส่วนมากเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนชาวไทยจำนวนมากล้วนเป็นกรณีอุกฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ ประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน คดีลักทรัพย์ ปัญหาทางเศรษฐกิจกระทบอย่างกว้างขวางเกิดการแย่งงานจากแรงงานชาวไทย กระทั่งต่อโครงสร้างค่าจ้างเนื่องจากนายจ้างสามารถจ้างแรงงานข้ามชาติในอัตราต่ำกว่าได้ แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยส่วนมากเป็นประเภทแรงงานไร้ฝีมือ ไร้อำนาจต่อรอง ทำงานที่ไร้ความรู้ ทักษะต่ำ เสี่ยงสูง มักแสดงถึงการเอาเปรียบแรงงานข้ามชาติ (ชนนาท รัตนมณีและคณะ, 2547)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีวิทยาที่ใช้คือ การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) ศึกษาใน 3 มิติ คือ ตัวบท (Text) ภาวปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) และภาวปฏิบัติทางสังคม (Social Cultural Practice) มีรายละเอียดดังนี้ (Fairclough. N., 2000)

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าของสถานประกอบการ จำนวน 1 คน แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า ลาว จำนวน 5 คน และแรงงานไทย จำนวน 1 คน ที่ปฏิบัติงานร่วมงานกันในโรงงานแห่งหนึ่งในสมุทรสาคร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.1 รวบรวมข้อมูลระดับข้อมูลทุติยภูมิจาก บทความ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติซึ่งเคยทำแล้วในอดีตหรือปัจจุบันโดยใช้วิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อนำมาเป็นพื้นฐานศึกษาวิจัย โดยวิเคราะห์เชิงคุณภาพและทราบถึงทัศนคติของนักวิชาการและนักวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับเจ้าของสถานประกอบการ จำนวน 1 คน แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า ลาว จำนวน 5 คน และแรงงานไทย จำนวน 1 คน ที่ปฏิบัติงานร่วมกันในโรงงานแห่งหนึ่งในสมุทรสาคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แนวคำถามในการวิจัยที่ได้พัฒนาจากการทบทวนเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่น แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi structured interview) เครื่องบันทึกวิดีโอ สมุดบันทึก ปากกา และตัวผู้วิจัยในฐานะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า 3 ลักษณะ คือ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methods triangulation) คือการใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์พร้อมกันนั้นได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย 2) การตรวจสอบสามเส้าแหล่งด้านข้อมูล (Triangulation of sources) คือ การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งภายใต้วิธีการเดียวกันด้วยการสัมภาษณ์จากคนต่างกลุ่มเช่น เจ้าของประกอบการรายอื่นๆ ผู้ที่ทำงานร่วมกับแรงงานข้ามชาติ โดยสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การใช้แนวคิด ทฤษฎีหลายๆ แนวทางที่ใช้สำหรับตีความเพื่อให้ความหมายแก่ข้อมูลที่วิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยนี้การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่น แรงงานข้ามชาติ และวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติของโรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ด้วยวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นบริบท การปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นแรงงานข้ามชาติและการปฏิบัติทางสังคมของประชาชนชาวไทยและหน่วยงานราชการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ เพื่อนำไปเผยแพร่และใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติกับแรงงานข้ามชาติในฐานะพลเมืองของโลกเหมือนกันและไม่ถูกประเทศปลายทาง ประชาชนของสังคมประเทศปลายทางรังเกียจ เอาัดเอาเปรียบผู้คนเหล่านั้นต่อไป

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติของโรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ประเทศไทยในสถานการณ์ที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมากและส่งเสริมให้มีการจ้างงานแรงงานข้ามชาติมากขึ้น

ประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับล่าง เพราะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงเกิดการเรียกร้องจากภาคธุรกิจที่ต้องการจ้างงานแรงงานข้ามชาติจำนวนมากจึงมีทั้งกดดันและเจรจากับรัฐบาลเพื่อจ้างงานแรงงานข้ามชาติดังกล่าว มีการเรียกร้องกันอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมีการรวมตัวของสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย ผลการเรียกร้องเป็นผลให้รัฐบาลผ่อนผันให้สามารถจ้างงานแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมายแบบชั่วคราวได้ โดยออกเป็นมติของคณะรัฐมนตรีเรื่องยืดหยุ่น ผ่อนผัน การจ้างงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย ปีพุทธศักราช 2522

2. วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในโรงงานแห่งหนึ่งตัวบทของการสร้างความเป็นอื่น

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงวิถีของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ดำรงชีวิตในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นมาจากหลายสาเหตุ เมื่อจะเข้ามายังประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างมาก ดังนี้

วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติขณะที่อยู่ประเทศแม่

แรงงานข้ามชาติที่มาจากทั้งประเทศพม่า กัมพูชา และ ลาว ขณะที่ดำเนินชีวิตในประเทศของตนเองแบบง่าย ครอบครัวอยู่กันอย่างอบอุ่น ประกอบไปด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย สามี ภรรยา ลูก ญาติพี่น้อง ที่ใช้ชีวิตร่วมกันในหมู่บ้าน ประกอบอาชีพในภาคการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน บางคนมีอาชีพรับจ้างทั่วไปของงานเกษตรกรรม ปัญหาขณะที่ดำเนินชีวิตอยู่ประเทศบ้านเกิด เนื่องจากการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้สบาย รายได้มาจากการนำผลผลิตทางการเกษตรมาขาย สินค้าของป่ามาขาย แต่เมื่อดำรงชีพแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิต เปลี่ยนแปลงของครอบครัวให้ดีขึ้น ด้วยสาเหตุเช่นนี้อีกประการของแรงงานข้ามชาติของทุกประเทศที่มีชายแดนติดกับประเทศไทยจึงต้องการหนีความแร้นแค้น ความยากจน ความอดอยากเพื่อเข้ามาแสวงหาโอกาสในการหารายได้ยังประเทศไทย

เส้นทางเข้ามาประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติ

การออกเดินทางจากบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อไปยังต่างบ้านต่างเมืองเป็นเรื่องใหญ่ ยิ่งไปกว่าการเดินทางนั้นต้องออกไปเพื่อหางานทำในระยะเวลาอันยาวนาน เลวร้ายไปกว่านั้นคือการเดินทางไปทำงานแบบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การเดินทางนั้นรูปแบบแรกเริ่มต้นด้วยการเดินด้วยเท้า จากหมู่บ้านที่บรรพบุรุษได้ก่อตั้งขึ้นก็ตาม บางคนคิดเริ่มต้นการเดินทางมาทำงานในประเทศไทย เพื่อต้องการหนีความยากจน แร้นแค้น ต้องการให้คนในครอบครัวของตนเองมีความสุขมากกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ การเดินทางของแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าหลายๆ คนเดินทางด้วยเท้าตามที่มีนายหน้าชาวพม่าพาแรงงานข้ามชาติจำนวนหลายๆ คน ตามความต้องการของเจ้าของสถานประกอบการในประเทศไทย ระยะเวลาเดินทางบางครั้งมากกว่า 150 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาการเดินทาง 1-2 วัน เดินลัดเลาะตามภูเขาที่เต็มไปด้วยต้นไม้ สัตว์

ร้าย ที่มีพิษ เพื่อนร่วมทางมาด้วยกันจำนวนหลายคนมีเพียงบางคนเท่านั้นที่สามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพราะบางคนติด ไข้มาเลเรีย บางคนเหนื่อย ท้อใจ ขอยกเลิกการเดินทาง

เมื่อแรงงานข้ามทุกคนการเดินทางมาถึงขอบตะเข็บชายแดนประเทศไทย พื้นที่ที่ไม่มีทหารเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง มีชาวบ้านไม่มาก ที่สำคัญกว่านั้นสิ้นสุดชายแดนของประเทศพม่า จึงเป็นหน้าที่ของนายหน้าชาวไทยที่เป็นทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ทำหน้าที่ต่อไป การเดินทางจากพื้นที่แรกของประเทศไทยใช้พาหนะรถยนต์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวพามาโดยสะดวกไม่มีตำรวจตรวจรถยนต์คันดังกล่าวสักครั้งแม้ต้องเดินทางผ่านมาหลายจังหวัด บางครั้งยิ่งลำบากกว่านั้นการเดินทางของแรงงานข้ามชาติต้องลักลอบเข้ามาโดยรถยนต์บรรทุก พืช ผัก ผลไม้ ต่างๆ ที่มีแรงงานข้ามชาติเป็ดเสียอยู่ 40 – 50 คน ยืนแออัดกันเต็มตู้ด้านหลังรถยนต์ บางคนถึงขั้นหมดสติ และเสียชีวิตก็มีปรากฏให้เห็นในสื่อต่าง ๆ การเดินทางมาจากจุดเริ่มชายขอบตะเข็บชายแดนไทยทุกๆ ด้านมาถึงจังหวัดปริมณฑลใกล้กรุงเทพมหานครก็สิ้นสุดหน้าที่ของนายหน้าชาวไทย ผู้ที่ทำหน้าที่ต่อไปคือ เจ้าของสถานประกอบการและญาติพี่น้องของแรงงานข้ามจะมารับต่อไป

สำหรับแรงงานข้ามชาติทั้ง 3 สัญชาติ ได้แก่ พม่า กัมพูชา และลาว ที่เข้ามาประเทศไทยอย่างถูกต้อง เริ่มต้นจากนายหน้าชาวพม่าพาเดินทางมาเช่นกันแต่ไม่ได้ต้องเดินทางแบบหลบๆ ซ่อนๆ ลักลอบเข้ามาโดยมีนายหน้าชาวพม่าไปรับจากหมู่บ้านของแรงงานข้ามเพื่อพาไปดำเนินการทำเอกสารการเดินทางทำงานต่างประเทศ ทำหนังสือตรวจลงตรา ประสานงานกับเจ้าของสถานประกอบการในประเทศไทยหาตำแหน่งงานอย่างเรียบร้อยเช่นกัน หลังจากนั้นนัดหมายวันเดินทาง สถานที่ ขึ้นรถโดยสารประจำทางระยะใช้เวลาสั้นกว่ากลุ่มที่เดินทางด้วยเท้าและหลบ ลักลอบ เข้าประเทศไทย หลังจากนั้นเดินทางมาถึงหน่วยงานราชการเพื่อยื่นหนังสือขอเข้าประเทศไทยดำเนินการเอกสารอย่างเรียบร้อย เหตุการณ์เหมือนเดิมจะมีนายหน้าชาวไทยไปรับจากชายขอบตะเข็บของประเทศไทยมาเพื่อพาเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ชีวิตที่ดิ้นรนของแรงงานข้ามชาติ

การดิ้นรนของชีวิตแรงงานข้ามชาติเกิดขึ้นตั้งแต่ก้าวแรกเข้ายังประเทศไทยพบกับนายหน้าหน่วยงานราชการต่างๆ และเจ้าของสถานประกอบการ ต้องพบเจอนายหน้า หน่วยงานราชการ และเจ้าของสถานประกอบการแต่ละประเภท มีแตกต่างกันไป ดังนั้นแรงงานข้ามชาติต้องปรับตัว เปลี่ยนงานที่มีความรู้สึกรู้ว่ามีรายได้ดี มีความปลอดภัย มีอิสระบ้าง

ลักษณะของงานที่แรงงานข้ามชาติเพศหญิงเปลี่ยนไปเรื่อยๆ เริ่มจากการเข้ามาช่วงแรกของการใช้ชีวิตในประเทศ ปกติแล้วงานที่รับเข้าทำงานอย่างไม่ค่อยมีเงื่อนไขคือ การทำงานก่อสร้าง ต้องทำงานขนปูน ยกไม้แบบ ผสมปูน ซึ่งงานแบบนี้หนักมากสำหรับแรงงานข้ามชาติเพศหญิงแม้แต่ว่าแรงงานข้ามชาติเพศชายก็ต้องทำงานหนักมากกว่าแรงงานไทยเป็นหลายเท่า นอกจากงานนี้แล้วยังมีงานที่ไม่ได้คนทำต้องต้องให้แรงงานข้ามชาติทำทั้งหมด ลักษณะงานที่สองทำงานแปปลาที่ทำงานที่แห่งนี้มีแรงงานข้ามชาติแบบไร้ฝีมือจำนวนมาก โดยแบ่งกันทำงานอย่างเหมาะสมกับความถนัดงานแต่ละคน เช่น งานขนย้าย ลาก นำปลาจากเรือประมงมาเพื่อให้กลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เหลือมาคัดแยกประเภท สุดท้ายชำแหละ

ทำความเข้าใจ เมื่อทำงานแบบนี้เพื่อเพราะงานลักษณะนี้จำเจ ก็เปลี่ยนงานไปทำอย่างอื่นต่อ งานที่แรงงานข้ามชาติทำต่อจากนั้นนั่น คือ งานเสิร์ฟ ล้างจาน ในร้านอาหารที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศหรือห้องแอร์ เช่น ร้านคาราโอเกะ ร้านหมูกระทะ ร้านอาหารที่พบมากริมทาง งานลักษณะนี้แรงงานไทยไม่ทำ หลังจากนั้นจึงหางานที่เป็นโรงงานทำโดยเฉพาะที่มีกลุ่มแรงงานข้ามชาติอยู่มากๆ เนื่องจากมีการแนะนำกันของแรงงานข้ามชาติลักษณะของโรงงานปกติแล้วไม่ค่อยแตกต่างกันระหว่างแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ ค่าจ้างของแรงงานข้ามชาติในปัจจุบันไม่ต่างกันเนื่องจากการจ้างงานจ้างตามลักษณะของงานไม่ได้จ้างตามแรงงานไทยหรือแรงงานข้ามชาติ ส่วนงานอีกประเภทที่แรงงานข้ามชาติไม่ชอบทำคืองานคนรับใช้ที่บ้าน เนื่องจากมองว่างานคนใช้ที่บ้านเป็นงานที่ได้ค่าจ้างต่ำมาก เพียงแต่มีที่พักมีอาหารให้รับประทานทุกมื้อ แต่ที่แรงงานข้ามชาติไม่ยอมทำอาชีพนี้เพราะไม่มีอิสระทางด้านเวลา ต้องงานตลอดเวลา และยังต้องถูกขังอยู่ไหนให้คุณนาย คุณชายเรียกใช้ตลอดเวลา

สังคมรอบข้างของกลุ่มแรงงานข้ามชาติประกอบไปด้วย สังคมในที่ทำงานประกอบไปด้วยแรงงานข้ามชาติด้วยกันและแรงงานไทย การใช้ชีวิตในสังคมจะเข้ากันได้เป็นอย่างดีในกลุ่มแรงงานข้ามชาติด้วยกันไม่ว่าการกิน การอยู่ การใช้สิ่งของต่างๆ การอยู่ร่วมกับแรงงานไทยในโรงงานไม่มีปัญหาเพราะเข้าใจกันและกันเป็นอย่างดีไม่ค่อยมีปัญหากระทบกระทั่ง ส่วนสังคมที่อยู่นอกโรงงานที่ทำงาน สามารถพักร่วมกับคนไทยได้ไม่ค่อยมีปัญหาเช่นกัน แต่มีบางประเด็นที่ต้องดูแลเรื่องความสะอาด เพราะแรงงานข้ามชาติพ่ำนนิยมเคี้ยวหมาก บ้วนทิ้งตามพื้นทำให้เกิดการสกปรกและการตีหมาแล้วมักจะทะเลาะชกต่อยกันส่งเสียงดังบางครั้งทำให้เกิดความรำคาญ นำมาสู่การทะเลาะวิวาทเป็นวงกว้างเหมือนที่ปรากฏจากสื่อ

“เรื่องเล่าจากปาก จ้อยโอ อายุ 23 ปี แรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า เชื้อสายมอญ”

“ผมเป็นคนเชื้อสายมอญ สัญชาติพม่าเข้ามาประเทศไทยประมาณ 7-8 ปีแล้ว ครั้งแรกผมลักลอบเข้ามาในประเทศไทยทางเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ผมเป็นคนเมืองเย มณฑลตะนาวศรี ที่บ้านฐานะไม่ค่อยดี อาชีพทำไร่ทำนา พอมีกิน มีใช้ไปวันๆ แต่ไม่มีเงินเก็บไว้ซื้ออะไรใหม่ๆ บ้านผมถือว่าอยู่ไม่ไกลจากประเทศไทยนัก ผมได้เรียนหนังสือแต่ไม่จบ ภาษาอังกฤษก็ไม่ได้เรียนใช้ภาษามอญไม่ได้ใช้ภาษาพม่า จุดเริ่มต้นผมจากหมู่บ้านในเมืองเย มีนายหน้าชาวพม่าขับรถยนต์ไปรับที่บ้านเดินทางมายังชายแดนประเทศไทยใช้เวลา 1 วัน ผมไม่มาเป็นคนแรกที่หมู่บ้านมีคนมาแล้ว 3-4 คน ผมจึงออกมาบ้าง ค่าใช้จ่ายให้นายหน้าจะจ่ายให้ 15,000 บาท จะจ่ายเงินเมื่อมาถึงประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว เพราะเมื่อมาฝั่งประเทศไทยจะหมดหน้าที่ของนายหน้าชาวพม่า จะมีนายหน้าที่เป็นคนไทยมารับ

นายหน้าคนไทยจะคุยกับเจ้าหน้าที่ไม่รู้เจ้าหน้าที่อะไรแล้วก็ให้ผมผ่านมาได้ ตลอดการเดินทางนั่งรถยนต์มากับนายหน้าคนไทย ผมไม่แน่ใจว่าเป็นตำรวจหรือเปล่า ทำงานที่แรกที่จังหวัดปทุมธานีเป็นร้านอาหาร ทำหน้าที่ล้างจาน เสิร์ฟอาหาร การอยู่ร่วมกันกับคนไทยก็มีการแบ่งแยกกันบ้างแต่ไม่มีอะไรร้ายแรง ได้รับค่าจ้างวันละ 160 บาท ต่อมาทำอาชีพพนักงานในโรงงานอาหารกระป๋องที่จังหวัดนครปฐม ทำงานค่อนข้างเหนื่อยได้ค่าจ้างวันละ 300 บาท การทำงานร่วมกับแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติจำนวนมากเพราะเป็นโรงงานขนาดใหญ่ การอยู่ร่วมกันก็ไม่มีการแบ่งแยกกันเหมือนที่เดิม

จะสนิทกับเพื่อที่เป็นแรงงานข้ามชาติเหมือนกัน และมาทำงานโรงงานแห่งนี้ได้เพราะหางานนี้เอง เจ้าของสถานประกอบการไม่เอาเปรียบ งานไม่หนักเกินไป ค่าจ้างได้วันละ 240 บาท การรักษาพยาบาลเจ้าของสถานประกอบการออกให้หมดพาไปรักษาตามปกติไม่ได้แยกว่าเป็นแรงงานข้ามชาติหรือแรงงานไทย ส่วนพยาบาลหมอ ก็จะถามดูยังให้บริการไม่เหมือนการรักษาแรงงานไทย

ตอนนี้ผมมีเอกสารเข้าประเทศไทย หนังสืออนุญาตให้ทำงานไม่กลัวถูกหน่วยราชการเรียกตรวจเวลาออกจากที่พักไปไหนๆ เพราะตำรวจขอบตรวจและถ้าไม่มีก็จะปรับ พร้อมกับพาไปที่โรงพัก ผมกลัวถูกส่งกลับประเทศของผม (ถ้าผมไม่มีเอกสารเข้าประเทศไทย) เหมือนเมื่อก่อนนะครับ”

“เรื่องเล่าจากปาก เล็กก็ อายุ 22 ปี แรงงานข้ามชาติ สัญชาติลาว”

“ผมหนีเข้าประเทศไทยทางมุกดาหาร มาจากแขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาด้วยกันทั้งประมาณ 50 คนเดินทางด้วยทางรถยนต์ก่อนพอมาถึงชายแดนจะมีนายหน้าคนไทยมารอรับจะนั่งเรือมาด้วยกันทั้งหมด แอบเข้ามาตอกลางคืน นั่งเรือมาน้ำปริ่มๆ ขอบของเรือน่าจะมากครับ ดีที่ตำรวจ ทหารไทยไม่เห็น ถ้าเห็นก็อาจจะถูกจับส่งกลับประเทศ หลังจากนั้นพวกผมก็จะแยกย้ายกันไปตามจุดนัดพบของแต่ละคน บางคนเดินทางข้ามประเทศไทยมาแต่ถูกจับตอนที่นั่งรถมากรุงเทพมหานคร

ผมนั่งรถยนต์ 4 ประตูมาอย่างปลอดภัยและสะดวก ไม่มีการตรวจค้นอย่างใด ผมไม่การติดต่อหน่วยงานใดๆ ที่จะเข้าประเทศไทยอย่างถูกต้อง ผมต้องจ่ายค่านายหน้าไป 2,500 บาทไม่รู้ว่ามากเกินไปหรือน้อยไปนะ ที่ผมอยากมาประเทศไทยเพราะครอบครัวของผมทั้งพี่ชาย พี่สาว ของผมมาทำงานที่ประเทศไทยแล้วมีเงินเก็บไปซื้อที่ทางทำสวนยางไว้เยอะ จึงอยากมาทำที่นี่บ้าง พอมาถึงกรุงเทพมหานครก็ทำงานแถวเจริญนครทำงานเย็บผ้าทำงานได้ไม่นานมีเพื่อนชวนไปทำที่แม่กลอง ดาวคะนอง ทำงานร้านอาหาร ล้างจาน เสิร์ฟ อาหาร แล้วถึงมาทำงานที่นี่ เจ้าของสถานประกอบการที่นี่ดีไม่เอาเปรียบเรื่องมาก คอยช่วยเหลือ เจ็บไข้ก็พาไปหาหมอที่คลินิก ออกค่าใช้จ่ายให้หมด ส่วนหมอพยาบาลที่รักษายังไม่ได้มีเรื่องมากแต่ก็ไม่ได้รักษาแบบเต็มที่ของการรักษาแรงงานไทย

ผมเคยถูกตำรวจจับไป 1 ครั้ง ตอนนั้นผมเดินทางไปหาเพื่อนแล้วยินยอมเพื่อนตำรวจจับรถยนต์สายตรวจเข้ามาแล้วถามข้อหาแต่ผมไม่มีจึงถูกควบคุมตัวไปโรงพัก เขาเรียกเงิน จำนวน 1,000 บาท แต่ผมไม่มีจึงโทรหาเจ้าของสถานประกอบการเพื่อมาเจรจาต่อรอง ผมรู้สึกกลัวมากเพราะจะต้องถูกส่งตัวกลับประเทศ ซึ่งจะทำให้ผมจบสิ้นความฝันของผม

ตอนนี้ผมกำลังจะทำผมกำลังจะทำเรื่องให้ถูกต้องตามกฎหมายประเทศไทย ซึ่งเจ้าของสถานประกอบการจะช่วยจ่ายเงินดังกล่าวและผมก็ต้องจ่ายส่วนหนึ่งครับ ผมอยู่ที่นี่อย่างมีความสุขไม่เอาเปรียบแรงงานอย่างผม พวกเราอยู่ที่นี่เงินเดือนไม่มากแต่มีความสุข แฟนของผมก็ทำงานที่นี่เหมือนกัน แรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติอย่างผมไม่ได้ขัดแย้ง เกลียดอะไรกัน มีบ้างที่อาจจะไม่ถูกใจกันที่สุด แต่ไม่มีปัญหาครับ ส่วนสังคมข้างนอกของแรงงานสัญชาติลาวไม่ค่อยมีเหมือนแรงงานพม่าเพราะไม่มีชาวอาชญากรรมที่เกิดจากกลุ่มแรงงานสัญชาติลาว ตอนนี้ผมทำงานที่นี่ความสุขไม่ย้ายไปไหนแม้เงินเดือนที่อื่นจะสูงกว่า ถือว่ามีความสุขที่สุดมากกว่าที่อื่นผ่านมาครับ”

3. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยโดยการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแรงงานข้ามชาติ การสร้างวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่น (Discursive Practice) แรงงานข้ามชาติของรัฐ-ชาติไทย รัฐบาลไทย หน่วยงานราชการไทย ประชาชนชาวไทยและสังคมไทยมีวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543) มีหลายประการดังนี้

ประเด็นที่ 1 การแบ่งเขตเส้นพรมแดนรัฐ – ชาติ ประเทศไทย

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แนวความคิดเรื่องชาตินิยมปรากฏเป็นนโยบายของรัฐบาลในการบริหารประเทศสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481-2500) ด้วยการประกาศใช้ “รัฐนิยม” กำหนดให้มีการแบ่งสันปันแดน พื้นที่ของแต่ละประเทศอย่างชัดเจน

รัฐบาลสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มองปัญหาที่เกิดขึ้นมานั้น กล่าวถึงอาชญากรรมภายในประเทศและที่มีลักษณะข้ามชาติประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงยาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย การค้าสิ่งของผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ และการกระทำอันเป็นโจรสลัด

การสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นอื่นที่เห็นเพราะให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์เปลี่ยนจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เรื่องการแต่งกายของคนไทย รักชาติ ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ คำแถลงนโยบายของรัฐบาล ที่กล่าวการพูดถึงเรื่องความเป็นอิสระ การเสียสละต่อชาติบ้านเมือง ความสามัคคี ความมั่นคงของชาติ

ประเด็นที่ 2 สิทธิการรักษาพยาบาลหรือสาธารณสุข

การรักษาพยาบาลประชาชนชาวไทยที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยมีหลายสิทธิที่รัฐบาลของประเทศไทยจัดให้มีหลายๆ สิทธิ พอสรุปได้ ดังนี้

สิทธิการรักษา 30 บาท รักษาทุกโรค สิทธิการรักษาพยาบาลบัตรทอง สิทธิการรักษาของผู้สูงอายุ สิทธิการรักษาพยาบาลผู้ป่วยอนาถา สิทธิการรักษาพยาบาลตามการประกันสังคมภาคบังคับ เช่น กองทุนประสังคม กองทุนเงินทดแทน เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 ความมั่นคงของประเทศ

ตามนโยบายของรัฐบาลทุกยุคกำหนดให้มีเรื่องความมั่นคงของชาติมองว่าปัญหาการลักลอบ หลบหนีเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติเป็นปัญหาใหญ่ของความมั่นคงภายใน แรงงานเหล่านี้ผิดกฎหมาย เมื่อมีปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถที่จะบริหารจัดการได้ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้มักให้เห็นถึงข่าวอาชญากรรมที่ปรากฏตามสื่อที่นำเสนอบ่อยๆ

ประเด็นที่ 4 การอยู่ร่วมกันในสังคมของแรงงานข้ามชาติ

แรงงานข้ามชาติที่มีที่อยู่อาศัยกระจายกันไปทั่วประเทศ การอยู่ร่วมกับประชาชนชาวไทยได้ตามปกติแต่ส่วนมากแรงงานข้ามชาติยบบริเวณใกล้ๆ ที่ทำงานหรือภายในบริเวณที่ทำงานตามที่เจ้าของสถานประกอบการจัดเตรียมไว้

การออกไปภายนอกของสังคมทั่วไป เช่น การออกไปซื้อข้าวของ ของใช้ทั่วไป เป็นต้น มักจับจ่ายใช้สอยอาหารการกินของแรงงานข้ามชาติเป็นส่วนใหญ่มักคอยรับประทานอาหารไทยและมีเอกลักษณ์ของแรงงานข้ามชาติพม่าที่เคี้ยวหมากเป็นสิ่งที่พบมากในสถานที่พักของแรงงานข้ามชาติ

สังคมของแรงงานข้ามชาติจะถูกกำหนดให้อยู่ในบริเวณหรือพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตเดินทางไปมาหาสู่ใครๆ ตามที่กำหนด เมื่อออกนอกบริเวณที่กำหนดจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ดังนั้นพื้นที่ของแรงงานข้ามชาติจะเป็นการกำหนดสังคมของพวกเขา

4. การสนับสนุนกระบวนการผลิตซ้ำในสังคม

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยโดยการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแรงงานข้ามชาติที่เป็นกระบวนการผลิตความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในโรงงานแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสาครพบว่า

ประเด็นที่ 1 สังคมผลิตซ้ำในการแบ่งเขตเส้นพรมแดนรัฐ – ชาติ

แรงงานข้ามชาติที่ใช้ชีวิตอยู่ระหว่างเขตแดน เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน การข้ามพรมแดนของประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่งไปมาหาสู่ย่อมมีความยากลำบากมากขึ้น ระหว่างรัฐ – ชาติ กับ รัฐ-ชาติ มีการสร้างกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายพลเมืองขึ้นมาต่อยอดกับสังคมที่มีความแตกต่างกัน สิ่งที่ตามมาให้เห็นกันตามาคือ การสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ ขึ้นมา เช่น ธงชาติ เพลงชาติ เพลงปลุกใจต่างๆ ที่ทำให้เกิดการรักชาติ นโยบายของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยยังทำให้เกิดความแปลกแยก แตกต่างกันในสังคม นอกจากนั้นผลที่เกิดตามมาจากการกำหนดรัฐ – ชาติ คือ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการผ่านแดนระหว่างรัฐสร้างการตอกย้ำสังคมต่อการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ กีดกัน จับกุม ทำร้าย และเรียกค่าใช้จ่ายจากแรงงานข้ามชาติ หากต้องการข้ามมายังประเทศไทยจะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง สิ่งที่ถูกกล่าวไปข้างต้นนั้นคือการตอกย้ำว่าการแบ่งเส้นเขตแดนสร้างปัญหา สร้างปมในใจของความไม่เข้าใจพวกเดียวกันแม้จะอยู่รวมโลกใบเดียวกัน ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจของคนทั้งสองประเทศเรียกว่า “การสร้างความเป็นอื่น” (Otherness)

ประเด็นที่ 2 สังคมผลิตซ้ำในสิทธิการรักษาพยาบาลหรือสาธารณสุข

การเป็นพลเมืองของโลกการรักษาพยาบาลย่อมได้สิทธิการรักษาพยาบาลที่เท่าเทียม ไม่แตกต่างกันการสร้างสิทธิการรักษาพยาบาลประชาชนชาวไทยกับแรงงานข้ามชาติไม่มีการแยกการรักษา แต่การรักษาในความเป็นจริงมีการกำหนดการรักษาเฉพาะของแรงงานข้ามชาติแตกต่างไป ประการต่อมาการรักษาพยาบาลมีกำหนดไว้ให้แรงงานข้ามชาติตรวจโรคหลายๆ โรคโดยเฉพาะเป็นการย่ำและสร้างการแตกต่างเกิดขึ้น ไม่มีการมอบสิทธิการรักษาตามบัตรทอง สิทธิการรักษา 30 บาท สิทธิการรักษาตาม

กองทุนประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน สิ่งที่กำลังมาข้างต้นแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับสิทธิ สิ่งที่น่าประหลาดใจคือการสร้างให้สังคมรับมุมมองความการบริการที่แตกต่างเช่นนี้

ประเด็นที่ 3 สังคมผลิตซ้ำในความมั่นคงของประเทศ

หน่วยงานความมั่นคงแห่งชาติผลิตซ้ำเกี่ยวกับการความมั่นคงที่มีผลต่อแรงงานข้ามชาติให้สังคมรับทราบ มุมมองที่ไม่ดีในตัวของแรงงานข้ามชาติ เช่น นโยบายความมั่นคง ที่ปรากฏให้เห็นการกำหนดพื้นที่ให้แรงงานข้ามไม่สามารถข้ามเขตตามที่ได้รับอนุญาต เมื่อแรงงานข้ามชาติเดินทางข้ามพื้นที่มักถูกจับและปรับเป็นเงิน นอกจากนี้ยังมีการป้องกันให้มีออกตรวจของสายตรวจเพื่อดูว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านั้นเข้ามาอย่างถูกกฎหมาย หรือลักลอบเข้าประเทศแบบผิดกฎหมาย กระบวนการผลิตแบบซ้ำๆ ที่ปรากฏต่อสาธารณชนที่มักถูกสายตรวจเรียกขูดบัตรจากแรงงานข้ามชาติอย่างซ้ำซาก

ประเด็นที่ 4 สังคมผลิตซ้ำในการอยู่ร่วมกันในสังคมของแรงงานข้ามชาติ

สังคมผลิตซ้ำการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างแรงงานไทยกับแรงงานข้ามชาตินั้นแทบไม่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ที่พักอาศัยอยู่รวมหอพัก อพาร์ทเมนต์เดียวกัน การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ไม่มีแบ่งแยก ยกเว้น สิ่งที่แรงงานไทยในสังคมผลิตซ้ำได้แก่ การไม่ชอบแรงงานข้ามชาติบางชาติที่ชอบเคี้ยวหมากแล้ว้วนทั้งบนพื้น ซึ่งทำให้สกปรกไปทั่ว และการกินดื่มสุรา หลังกินดื่มชอบหาเรื่องทะเลาะกันทำให้เพื่อนบ้านได้รับการเดือดร้อนจนเป็นภาพติดตา มีปัญหาตามมาหลายปัญหา ปัญหาที่พบบ่อยคือ การก่ออาชญากรรมร้ายแรงต่อนายจ้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมผลิตซ้ำว่าแรงงานข้ามชาติน่ากลัว

สรุปผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรม ได้แก่ ตัวบท (Text) ภาควิธีปฏิบัติ การวาทกรรม (Discursive Practice) และภาควิธีปฏิบัติทางสังคม (Social Cultural Practice) การกระทำ 3 มิติ การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติฐานะพลเมืองของโลกในประเทศไทยที่โรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร สรุปผลได้ดังนี้

1. มิติตัวบท (Text) เป็นการวิเคราะห์ถึงการสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยที่โรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งแสดงออกมาในลักษณะที่ปรากฏในเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในตัวบทของสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติตีความว่า หลักการ วิธีการที่ได้ดำเนินต่อๆ กันมาตาม 1) กฎหมาย นโยบาย และกฎหมายสูงสุดรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทยกำหนดเอาไว้ และตัวบทกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้านได้กำหนดการข้ามแดนของประชาชนประเทศนั้นเช่นกัน 2) สิทธิการรักษาพยาบาลของประชาชนชาวไทยและแรงงานข้ามชาติไม่ได้ดำเนินการไปตามอำเภอใจ แต่มีการกำหนดตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง และนโยบายของรัฐบาล ดังนั้นหากมีการดำเนินการใดๆ ต้องพิจารณาดำเนินการกันไปตามบัพทกฎหมายต่างๆ 3) ด้านความมั่นคงของประเทศไทยมีความสำคัญมาก เพราะแรงงานข้ามชาตินั้นได้ถูกกำหนดให้เป็นแรงงานที่ต้องดูแล ติดตามพิเศษ ปรากฏในกฎหมายต่างๆ และมักพบในนโยบายด้านความมั่นคงของทุกรัฐบาลเช่นกัน 4) ทางด้านสังคมไม่มีตัวบทที่กำกับแรงงานข้ามชาติที่เห็นอย่างชัดเจน การไปมาหาสู่ การค้าขาย ระหว่าง

สังคมรอบข้างของแรงงานพม่ายังถือว่าปกติ มีเพียงสิ่งที่ปฏิบัติกันไม่ชอบการบ้วนน้ำหมากของของแรงงานข้ามชาติพม่าเท่านั้น มิติตัวบทที่ปรากฏทั้ง 4 นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในแผ่นดินไทย สังคมไทยและเกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในโรงงานแห่งนี้ของจังหวัดสมุทรสาคร

2. มิติภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) เป็นกระบวนการสร้าง เผยแพร่ และการใช้ตัวบท ทำให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ กรอบความคิด ความเชื่อ และการกระทำ รวมไปถึงเกิดการผลิตซ้ำ ซึ่ง วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ เมื่อปฏิบัติตามตัวบททั้ง 4 ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการแบ่งเขต เส้นพรมแดน รัฐ – ชาติ คือ ผู้ที่เกี่ยวกับการทำงานแบ่งเขต เส้นพรมแดน รัฐ – ชาติ และประชาชนที่อยู่ระหว่างชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านต่างรับรู้เหมือนกันว่าไม่สามารถข้ามไปมาหาสู่กันได้ นอกจากนี้ยังมองกันผ่านเส้นพรมแดนแบ่งประเทศว่าเป็นพลเมืองของประเทศใดต้องอยู่ภายในเขตแดนของประเทศนั้น ประชาชนที่อยู่ร่วมกันไม่ได้ทั้งสองประเทศอาจจะมีผลกระทบกระเทือนกันบ้างในบางครั้ง รวมถึงเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ดังกล่าวยิ่งทำให้เกิดการสร้างความเป็นอื่น (Otherness) แก่กันและกันดังกล่าว

2.2 ด้านการสาธารณสุข สิทธิรักษาพยาบาล คือ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่กันตามที่มีการกำหนดตามพระราชบัญญัติ กฎหมาย นโยบาย กฎกระทรวงต่างๆ กำหนดให้สิทธิ การให้บริการแก่ประชาชนคนไทยและแรงงานข้ามชาติไว้ที่แตกต่างกัน สิทธิการรักษาพยาบาลแรงงานข้ามชาติประเทศไทยมีการจัดให้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ด้านการรักษาพยาบาล ในทางปฏิบัติบุคลากรผู้ให้บริการยังคงให้บริการที่แตกต่างกัน ดังนั้น การรับบริการจากสถานพยาบาลของหน่วยงานราชการจึงได้รับการปฏิบัติแบบพลเมืองชั้นสอง

2.3 ด้านความมั่นคงของประเทศ คือ หน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องความมั่นคงประชาชนชาวไทยปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติไม่ดี การขอตรวจค้นขอคูบัตรประจำตัวแรงงานข้ามชาติ การพุดจา การปฏิบัติแบบไม่ให้เกียรติความเป็นพลเมืองของโลก และเรื่องราวเหล่านี้มักจบลงด้วยการเชิญไปที่หน่วยงานราชการนั้นๆ มีหลายครั้งที่เจ้าของสถานประกอบการต้องไปช่วยแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้สามารถกลับมาทำงานให้กับโรงงานต่อไปได้

2.4 ด้านสังคมการอยู่ร่วมกันของแรงงานไทยกับแรงงานข้ามชาติ คือ การใช้ชีวิตร่วมกันของแรงงานของสถานประกอบการทั้งในโรงงานและนอกโรงงานสำหรับกลุ่มนี้ไม่มีปัญหา เพราะสถานที่ทำงานแห่งนี้ทำงานกันแบบพี่น้อง ไม่มีการแบ่งแยกแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ แต่สำหรับสังคมนอกโรงงานมีผลบ้างเพราะสังคมภายนอกมองว่าแรงงานพม่านักลั่นซึ่งเห็นจากสื่อที่ปรากฏบ่อยๆ อีกประการสิ่งที่พบเห็นว่าแรงงานข้ามชาติบ้วนน้ำหมากทำให้เกิดความไม่รักษาความสะอาดพื้นที่สาธารณะหรือส่วนรวม

3. มิติของภาคปฏิบัติการทางสังคม แรงงานข้ามชาติทั้ง 3 สัญชาติ พม่า กัมพูชา และ ลาว ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ นโยบาย กฎกระทรวงต่างๆ และความมั่นคงประเทศ ดังนั้นแรงงานข้าม

ชาติเป็นแนวทางให้กำหนดไว้และจะสงบเรียบร้อยเกิดขึ้นในประเทศ การกำหนดไว้เช่นนั้นส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของแรงงานข้ามชาติ จากมิติของตัวบทและมิติภาคปฏิบัติทางการสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ ทำให้พบว่า ทั้งทางด้านการแบ่งเส้นพรมแดนรัฐ – ชาติ ด้านการกำหนดสิทธิการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงในประเทศ และสังคมที่กระทำต่อแรงงานข้ามชาติออกมาในลักษณะของการสร้างความเป็นอื่น

จากการกระทำทางสังคมที่แสดงออกมาในรูปมิติตัวบท ภาคปฏิบัติทางการสร้างวาทกรรม (Discursive Practice) ตามตัวบททั้ง 4 ด้าน ทำให้เกิดการสร้างความแตกต่าง เลื่อมล้ำ แก่แรงงานข้ามชาติ จากพระราชบัญญัติ นโยบาย กฎกระทรวง ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ สิทธิทางสาธารณสุข การรักษาพยาบาล ความมั่นคงในประเทศ สังคมของประชาชนคนไทยกับแรงงานข้ามชาติ ล้วนแต่เป็นการนำไปสู่การสร้างความเป็นอื่น

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่าการวาทกรรมสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติ ในฐานะพลเมืองโลกของโรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครทำให้ได้มาซึ่งตัวบทภาคปฏิบัติทางการสร้างวาทกรรม และกระบวนการผลิตซ้ำในภาคปฏิบัติทางสังคมตามพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง นโยบาย ข้อบังคับต่างๆ เป็นตัวแบบทำให้เกิดการเริ่มต้นการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน

1) การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นจากการกำหนดกฎเกณฑ์ชัดเจน พรมแดน รัฐ – ชาติ จะให้การข้ามแดนไปมาหาสู่กันยากลำบากไม่เหมือนเดิม ดังนั้นการปฏิบัติต่อกันระหว่างรัฐต่อรัฐ ประชาชนต่อประชาชนย่อมมีความรัก ความหวงแหนแผ่นดิน จึงมองผู้อื่นไม่ใช่พวกเดียวกัน (Otherness) ซึ่งสอดคล้องงานวาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลไทยตั้งแต่ พ.ศ.2475 ถึง 2550 (พิมพ์ บัญประเสริฐ, 2554) และงานปาฐกถาการกระจายอำนาจเท่ากับการคืนอำนาจสู่การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2555)

2) การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นที่มีการกำหนดให้มีบริการแก่แรงงานข้ามชาติยังไม่มีเพียงพอ เท่าเทียมและทั่วถึงเป็นเพราะถูกกำหนดจากพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง สำหรับการให้บริการยังไม่เท่าเทียมกันปฏิบัติแตกต่างระหว่างแรงงานไทยกับแรงงานข้ามชาติ นับว่ายังมีข้อดีที่ประการหนึ่งที่ประเทศไทยได้กำหนดการรักษาพยาบาลให้แก่แรงงานข้ามชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิถีชีวิตแรงงานพม่าภายใต้วาทกรรมแรงงานข้ามชาติ (กอบกาญจน์ หมอยา, 2556) และงานประชากรและสังคม 2552 ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร (สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2552) และงานวิจัยเครือข่ายแรงงานพม่าผิดกฎหมายในประเทศไทย (โกสินทร์ บุญสร้าง, 2556)

3) การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติในความมั่นคงของประเทศไทยในทุกประเทศมีการให้ความสำคัญกับความมั่นคงในประเทศเชิงปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีความสำคัญ

อย่างยิ่งที่ต้องปฏิบัติกับแรงงานข้ามชาติฐานะพลเมืองโลก ซึ่งมีความสอดคล้องงานวิจัยการนำนโยบายการจัดการระบบแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ (ณัฐพล รักชาติ, 2549)

4) การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นทางด้านสังคม ในสังคมที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ สัญชาติ ย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างและมักจะสร้างความเป็นอื่นให้แก่บุคคลอื่นที่ไม่เหมือนกับพวกของตนเอง จนบางครั้งอาจจะเกิดความรุนแรงตามมาก็ได้ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นการสร้างความเป็นอื่นระหว่างประชาชนไทย แรงงานไทยกับแรงงานข้ามชาติยังไม่มี ความรุนแรงขนาดนั้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีการสร้างความเป็นอื่นเกิดขึ้นอย่างแนบเนียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย กับปัญหาความมั่นคงแห่งชาติ สาธารณสุข สังคม และเศรษฐกิจ (ขมนาท รัตนมณีและคณะ, 2547)

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงพลเมืองของโลกกันมากขึ้นแม้ยังไม่มีกฎหมายใดในเรื่องนี้เกิดขึ้นมา ฐานะประเทศไทยที่มีทั้งส่งประชากรไปเป็นแรงงานข้ามชาติของประเทศอื่นและอีกบทบาทหนึ่งเป็นประเทศที่ต้องบริหารจัดการกับแรงงานข้ามชาติต้องหันมาให้ความสำคัญ เข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน พร้อมทั้งต้องวางแผนเกี่ยวกับเรื่องพลเมืองของโลกไว้ให้ดี เหตุการณ์ที่ใกล้ที่สุดกำลังจะเกิดขึ้นมาในปี 2558 เรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต้องมีการเตรียมความพร้อมเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน เพื่อป้องกันการเกิดวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติ ก่อนที่จะนำไปสู่ปัญหาใหญ่ของประเทศต่อไป เมื่อไหร่ที่ประเทศไทยสามารถดำเนินการได้ตามขั้นต้นดังกล่าวมานานาประเทศจะให้ความยอมรับความเป็นที่มีอารยธรรมเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่าวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นแรงงานข้ามชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเรื่อง รัฐ – ชาติ ต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทั้งด้านกฎหมายการข้ามแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ต้องมีความชัดเจนในการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติและมีการตรวจสอบ ควบคุมอย่างรัดกุม เพราะอาจจะเกิดการทุจริตในหน้าที่ และการค้ามนุษย์ขึ้นมาได้

1.2 หน่วยงานราชการ ควรหันมาให้ความสำคัญกับวาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติ ได้รับทราบเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การดูแลแรงงานข้ามชาติของเจ้าของสถานประกอบการจะต้องให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งทางด้านสิทธิการรักษาและค่าจ้าง

2.2 การอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างคนไทยกับแรงงานข้ามชาติมีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ยังไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น แต่เริ่มมีบางสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้แล้ว

2.3 สถานประกอบการ ควรหันมาให้ความสำคัญกับวาทกรรมความสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติ ได้รับทราบเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้วิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรม มาวิเคราะห์การวาทกรรมความสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติของโรงงานแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสาครและวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางสังคมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ ควรหันมาให้ความสำคัญกับวาทกรรมความสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติ ได้รับทราบเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

การศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยศึกษาควรศึกษาการสร้างวาทกรรมสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติ ในจังหวัดอื่นหรือเปรียบเทียบระดับประเทศ โดยการคำนึงถึงความบริบทของแต่ละประเทศ แต่ละสังคม ที่มีความแตกต่างกันไป อันส่งผลให้การอยู่ร่วมกันกับแรงงานข้ามชาติมาความสุขและปฏิบัติเช่นเดียวกันดังเช่นคำว่า “ พลเมืองของโลก ”

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกกาญจน์ หมอยา. วิถีชีวิตแรงงานพม่าภายใต้วาทกรรมแรงงานข้ามชาติ. ออนไลน์ . เข้าถึงเมื่อ

1 กุมภาพันธ์ 2556.

กฤตยา อาชวนิจกุล, กุลภา วจนสาระ. รายงานการวิจัยการจ้างแรงงานข้ามชาติตามพระราชบัญญัติของ
คนทำงานต่างด้าวกับการจัดบัญชีรายชื่ออาชีพ สำหรับคนต่างชาติ 2551. ออนไลน์ . เข้าถึง
เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2556.

โกสินทร์ บุญสร้าง. เครือข่ายแรงงานพม่าผิดกฎหมายในประเทศไทย. สารนิพนธ์พัฒนาสังคมมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2546.

ชนนาท รัตนมณีและคณะ. แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายกับปัญหาความมั่นคงแห่งชาติ
สาธารณสุข สังคม และเศรษฐกิจ 2545. คณะกรรมการวิจัยและพัฒนาของวุฒิสภา
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.2547.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์และความเป็น
อื่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543.

ณัฐพล รักชาติ. การนำนโยบายการจัดระบบแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ.
สารนิพนธ์พัฒนาสังคมมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2549.

นัทธี ท่วมประดม. ผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อโครงสร้างค่าจ้างแรงงานไทย สารนิพนธ์
เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2548.

พิมพ์การณ์ บุญประเสริฐ. วาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ.2550.

การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49: สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2554.

สุชาติ ทวีสิทธิ์. ประชากรและสังคม 2552 ครอบครัวไทย ในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร.2552.

อนุก เหล่าธรรมทัศน์. การกระจายอำนาจเท่ากับการคืนอำนาจสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นและสังคม. รวมบทปาฐกถาและข้อเขียน. 2555.

ภาษาต่างประเทศ

Fairclough, N. 'Discourse, Social Theory and Social Research: The Discourse of Welfare Reform' *Journal of Sociolinguistics* 4, 2 (2000).